

УДК 342.951

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ В АСПЕКТІ ПРОЯВІВ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Злобіна О. О.

***Кримський юридичний інститут Одеського державного університету
внутрішніх справ, Сімферополь, Україна***

Розглянуто організовану злочинність як один із дестабілізуючих факторів загострення земельних відносин в АР Крим. Дається розгорнутий аналіз зміни системи організованої злочинності, основних тенденцій її розвитку та появи нових системних ознак. Розглядається вплив організованої злочинності на різні сфери суспільного життя, у тому числі і на земельні відносини.

Ключові слова: земельні відносини, організована злочинність, злочинні угруповання.

Вирішення проблем, які постають сьогодні щодо земельної ситуації в АР Крим, потребує детального та всебічного аналізу законодавчих актів Верховної Ради України і АР Крим, указів і розпоряджень Президента України, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та АР Крим, органів державної влади, конвенційних офіційних документів міжнародних організацій, різноманітних політичних і громадських організацій, об'єднань, рішень, що приймаються державними і політичними діячами і посадовцями, статистичних даних, результатів соціологічних досліджень, матеріалів наукових і публіцистичних праць, інформаційно-аналітичних видань, повідомлень засобів масової інформації, Інтернет-ресурсів.

Питання, які стосуються земельних відносин, були досліджені в роботі багатьох науковців, зокрема Анісімовою Г. В., Багай Н. О., Бондарем Л. О., Гетьманом А. П., Гончаренком В. Г., Дудоровим О. В., Кулиничем П. Ф., Медведчуком В. В., Носіком В. В., Семчиком В. І., Шульгою М. В та іншими. Але окремих наукових праць, які стосуються регулювання кризи земельних відносин в АР Крим в контексті організованої злочинності на сьогоднішній день не існує.

Метою статті є моніторинг стану земельних відносин на території Автономної республіки Крим та аналіз впливу організованої злочинності на вищевказані земельні відносини.

На сьогоднішній день це питання є дуже актуальним, бо однією з проблем, яку можна з цього виокремити, є встановлення взаємозв'язку між станом врегулювання земельних відносин, розвитком пов'язаної з цим конфліктної ситуації на етнонаціональному підґрунті та участі у цих процесах представників і об'єднань різного ступеню згуртованості організованого злочинного спрямування. Це дозволить визначити ознаки системності загрози криміналізації та віктимізації розвитку конфлікту стосовно земельних відносин в АР Крим на етнонаціональній основі.

Автономна Республіка Крим – це адміністративно-територіальна одиниця України [1], складова частина її народногосподарського комплексу, зі значними по-

тенційними можливостями розвитку регіону, підвищення його ролі в розбудові громадянського суспільства країни, забезпеченні стійкого загальнонаціонального політико-економічного розвитку. Земля – це головний ресурс Криму, а єдина можливість уникнути конфліктів, пов'язаних з її розподілом – прозорі та зрозумілі правила використання цього ресурсу [2-4]. На нашу думку, об'єктивний аналіз цієї проблеми можливий з використанням положень теорії соціального протиріччя і конфлікту.

Являючи собою кризу у соціальних відносинах, конфлікт робить їх розвиток непередбачуваним, ризикованим, значною мірою хаотичним і часто – деструктивним. Окрім суб'єктивних труднощів попередження конфліктів (небажання помічати проблеми, що назрівають, а також небажання адекватно та юридично грамотно кваліфікувати оточуючу дійсність і процеси, що в ній розгортаються, відсутність у людей відповідних знань та досвіду, інших причин), наявні проблеми й об'єктивного характеру.

Найбільш важливим для оптимальної оцінки конфлікту, що виникає, слід вважати, по-перше, наявність максимально вичерпної та об'єктивної інформації щодо подій, які відбуваються. По-друге, відповідна інформація повинна максимально швидко досягти зацікавлених і відповідальних осіб. По-третє, у процесі проходження інформації не можна допустити її суб'єктивної інтерпретації, найбільше значення слід приділяти інформації незацікавлених осіб та первинно отриманій інформації. По-четверте, об'єктивній оцінці конфлікту, що зароджується, сприяє врахування вірогідності суб'єктивних прагнень його безпосередніх учасників.

Аналіз етнічних протиріч і конфліктів на прикладі української етнополітичної ситуації дає можливість визначити етнічний конфлікт як різновид суспільного конфлікту, а відтак уможливорює застосування для його типологізації загальних конфліктологічних підходів. Відповідь на запитання «кому це потрібно?» дозволяє зрозуміти, кому той чи інший конфлікт вигідний, яку вигоду для себе він у ньому бачить, до яких цілей йтиме.

Очевидно, що за будь-яким земельним конфліктом в Автономії стоять чиїсь комерційні інтереси. Кримська земля стрімко зростає в ціні: якщо раніше ця тенденція була характерна лише для Південного берегу Криму, то зараз – для усього Криму, виключення становить хіба що його степова частина. Ще декілька років тому вартість сотки кримської землі вимірювалася сотнями доларів США, сьогодні – тисячами, а на ПБК – десятками тисяч. Очевидно, що навколо цього питання точиться серйозна боротьба. Як результат – втрачено значні території паркових та заповідних зон, чому також сприяє відсутність меж заповідників та охоронних зон навколо пам'яток історії та культури. Темпи забудови таких зон не знижуються.

У більше ніж 70 % заповідних об'єктів АРК відсутня правовстановлююча документація, через що не запроваджено дієвого заповідного режиму охорони, використання і відтворення природних комплексів, не визначено характер припустимої діяльності на заповідних територіях. Втрачені санітарна та берегова зони. На порушення вимог Земельного кодексу України ділянки, які є прилеглими до моря або знаходяться на незначній відстані від нього, в багатьох випадках забудовані закладами комерційної діяльності – громадського харчування, розважальними комплек-

сами, готелями, котеджами та житловими будинками, без відповідних очисних споруд. Через недосконалість адміністративно-територіального устрою АР Крим органи виконавчої влади деяких регіонів не в змозі забезпечити виконання Конституції і законів України, актів Президента України на підвідомчій території. Йдеться, насамперед, про регіони Південного берегу Криму – «Велику Ялту», «Велику Алушту».

За даними Держземінспекції в АР Крим, близько половини рішень органів місцевого самоврядування із земельних питань приймається з порушеннями чинного законодавства. Незадовільними є темпи інвентаризації та грошової оцінки земель, насамперед у межах населених пунктів, встановлення їх меж, на початковому етапі перебуває робота з розмежування земель державної і комунальної власності.

Інвентаризацію земель несільськогосподарського призначення в межах населених пунктів проведено на площі 78 тис. га (44 %). Землі несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів проінвентаризовано на площі 168 тис. га (25 %). На території міських рад Південного берегу Криму (міст Алушти, Судака, Феодосії, Ялти) проінвентаризовано відповідно 59 та 54 % земель несільськогосподарського призначення.

До банку даних автоматизованої системи державного земельного кадастру станом на 01.10.2007 р. внесено інформацію стосовно 163,2 тис. земельних ділянок, що складає 63,7 % від загальної кількості землекористувачів та власників землі. Грошову оцінку земель несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів проведено на площі 28,5 тис. га (4,5 %), земель населених пунктів – 10 % від їх кількості (1021) та 38 % від загальної площі, зокрема тільки 41 (4 %) сільських населених пунктів. Із 1021 населеного пункту АР Крим проекти встановлення їх меж розроблено та затверджено у 4 містах (36 %), 49 селищах (88 %), 925 сільських населених пунктах (97 %). Не встановлено меж 7 міст республіканського значення, 5 міст районного значення, 7 селищ та 24 сіл. Зокрема, не встановлено меж населених пунктів, віднесених до курортних (міст Алушта, Ялта, Алушка, Феодосія, Керч, селищ Форос, Санаторне, Курортне, Щebetовка, Берегове, Піщане, Углове, Чорноморське). Реально винесено тільки межі міст Євпаторії та Саки.

Одним із найпоширеніших порушень земельного законодавства в Криму залишається самовільне захоплення земельних ділянок суб'єктами господарювання. Найпривабливіші лісові земельні ділянки інтенсивно, мінуючи встановлену процедуру вилучення, надаються у користування шляхом укладення договорів оренди, при цьому втрати лісгосподарського виробництва до бюджету не сплачуються. Найбільш гостро ця проблема стоїть у місцях, де лісовий фонд межує з великими населеними пунктами, та на Південному березі Криму.

В АР Крим юридичні та фізичні особи без правовстановлюючих документів самовільно зайняли 29,3 га лісового фонду, що знаходиться у користуванні підприємств Держлісгоспу. Розрахункові збитки держави складають 7,7 млн. грн. Від вилучення 477 га лісового фонду бюджет АР Крим недоотримав доходів від втрат лісгосподарського виробництва на 13,3 млн. грн. Рішенням Алушкінської міської ради ТОВ «Капітал-маркет» у листопаді 2006 року та лютому 2007 року надано дозвіл

на складання проекту відведення земельної ділянки площею 1,7 га під будівництво та обслуговування рекреаційно-готельного комплексу. Земельна ділянка розташована в прибережній захисній смузі Чорного моря (до зрізу води), водночас, згідно з довідкою Ялтинського міського управління земельних ресурсів вона до категорії земель водного фонду не віднесена. На цій земельній ділянці знаходиться значна кількість зелених насаджень, у тому числі, занесених до Червоної книги України.

Лівадійською селищною радою протиправно виділено земельні ділянки загальною площею 1,2 га на території Лівадійського парку-пам'ятника, заповідника місцевого значення «Південнобережні діброви» і так званої «Сонячної стежки» для будівництва та обслуговування рекреаційних комплексів на користь ТОВ «Рігель», ТОВ «Ламель» і ТОВ «Алонж». ТОВ «Компанія Аспект» отримало від цієї ж селищної ради дозвіл на розроблення проекту землевідведення площею 10 га для будівництва туристичного комплексу. 8,63 га з 10 га площі земельної ділянки вкриті лісом. Одночасно нею ж надано дозвіл ТОВ «Фірма Укрпостач» на розроблення проекту землевідведення площею 10 га для будівництва туристичного комплексу за рахунок земель, вкритих лісом.

Сімферопольською міжрайонною природоохоронною прокуратурою у листопаді 2008 року винесено 9 протестів на рішення Партенітської селищної ради, яка виділила комерційним структурам понад 26 га земель переважно лісового фонду. При проведенні перевірки дотримання вимог земельного законодавства на території цієї ж селищної ради Сімферопольським міжрайонним природоохоронним прокурором виявлено самовільне захоплення земельної ділянки площею 4,4 га ПП «Світанок». На усунення зазначених порушень прокурором до Господарського суду АР Крим пред'явлено позов в інтересах держави в особі Партенітської селищної ради до зазначеного підприємства про звільнення самовільно захопленої ділянки. Позов задоволено.

З метою приховування фактів незаконного розпорядження землею органи місцевого самоврядування та землекористувачі укладають з комерційними структурами незаконні угоди про спільну діяльність, відповідно до яких останнім фактично передається право власності чи користування земельними ділянками рекреаційного та оздоровчого призначення. Мають місце численні випадки протиправного використання земель сільськогосподарського призначення шляхом їх самовільного захоплення або незаконного виділення земель запасу чи резерву керівниками місцевих рад на користь суб'єктів господарювання. Негативним чинником загострення зазначеної ситуації виступають етнонаціональні та релігійно-культурологічні важелі.

До недавнього часу на території Автономної Республіки Крим активно діяли такі організовані злочинні угруповання, як «Сейлем», «Башмаки», «Імдат», «Греки», загальна кількість яких перевищувала 2,5 тис. осіб. До складу кримінальних структур входило близько 40 озброєних і технічно оснащених «бригад». Ці структури в основному займалися рекетом, бандитськими нападами, вчиненням інших корисливо-насильницьких злочинів, наркобізнесом, авто- та сексбізнесом, торгівлею зброєю тощо. Але сьогодні кримінальну активність окремих із них досі не нейтралізовано.

За умов глобалізації транснаціональна організована злочинність характеризу-

ється як посиленням іманентно притаманних їй рис, так і виникненням нових.

Наразі вона проявляється також в організаційній структурі:

– тривалою взаємодією великої кількості осіб у межах соціальної мережі, що має ієрархічну організаційну структуру і кілька рівнів та підрозділів (виконавців, технологів, радників, аналітиків, фінансистів, розвідників, бойовиків, кур'єрів тощо);

– формуванням і наслідуванням взірців кримінальної поведінки у середовищі злочинних організацій, виробленням корпоративних правил і кодексів, спрямованих на підтримку дисципліни, слухняності, беззастережного виконання наказів керівництва, системи кримінальної соціалізації, суворой конспірації (використання діалектів, спілкування на жаргоні, застосування кодованих каналів зв'язку, прізвиськ, взаємне спостереження);

– наданням психологічної і матеріальної допомоги членам спільноти (опіка родин, адвокатські послуги, тиск на свідків та правоохоронців тощо);

– об'єднанням на етнічному, расовому ґрунті, однаковому соціальному походженні або спільній субкультурі;

– системою вербування кадрів, залучення їх до злочинної діяльності;

у нелегальній діяльності та вчиненні злочинів:

– розподілом ролей в середині організації, закріпленням певних функцій за підрозділами, що обумовлює спеціалізацію, підвищення кримінального професіоналізму, перетворення злочинної діяльності для особи на єдиний засіб отримання доходу і, зрештою, просування шаблями кримінальної кар'єри;

– здійсненням, насамперед, нелегальної економічної діяльності, реалізацією заборонених товарів (наркотиків тощо) і послуг (наприклад, налагодження інфраструктури сексбізнесу), розширенням пропозиції шляхом підвищення якості товару і зниження його ціни. Така діяльність ґрунтується на раціоналістичних, ринкових засадах, тобто злочинці прагнуть усіма засобами мінімізувати ризик своєї активності, досягти максимальної рентабельності обладок, домогтися гарантій, встановити контроль за сферами виробництва і збуту, територіями;

– застосуванням психологічного і фізичного тиску, залякування, терору (іноді й до членів організації);

– систематичним корумпуванням посадових осіб;

– наявністю легальних ланок і логістики (підприємств, торгівельних фірм, громадських організацій) для маскуванню злочинної діяльності і диверсифікації активів, відпрацьованих механізмів відмивання коштів, налагодження кількох транзитних каналів і ринків збуту, використання засобів комунікації;

– конспірацією, ретельним плануванням злочинів, залученням до цього висококласних спеціалістів, використанням науково-технічних засобів;

– розширенням ринку нелегальних товарів і послуг, утворенням філій (у тому числі на регіональному і міжнародному рівні) та укладанням «картельних угод», кооперацією з терористичними групами задля утримання розмірів прибутку і максимізації ринків в окремих трансакціях, опануванням нових сфер кримінальної активності, змінами технології вчинення злочину;

у впливі на суспільство:

– спробою співпраці з політичними та економічними угрупованнями, зв'язками з діячами культури та науки, налагодженням неформальних контактів з деякими урядами та надурядовими структурами. Такий симбіоз дає змогу і тим, і іншим конв'єртувати в одній сфері вплив на владу і гроші. Формування громадської думки відбувається через придбання засобів масової інформації; це ж сприяє політизації організованої злочинності;

– експортом злочинності з потоками мігрантів;

– присвоєнням злочинними спільнотами функцій держави (арбітраж, суд, охорона, збір податків, отримання доходів від ренти).

Але не лише розглянутий аспект сучасного стану організованої злочинності є ознакою її сьогоdnішнього розвитку. Гіпотетично вже висловлювалися обґрунтовані думки стосовно зв'язку різних видів соціальних конфліктів і намаганнями організованої злочинності розширити географію власної діяльності у боротьбі за нові нелегальні ринки послуг і предметів, що проявляється у тому числі в штучному розв'язанні етнічного конфлікту з використанням проблеми земельних відносин в АР Крим.

На сьогодні основні напрями концепції розвитку Криму вже розроблені й опубліковані. Разом із цим, доцільним вбачається створення при Раді національної безпеки і оборони України Антикризисового центру з управління внутрішньодержавними конфліктами. Такий крок сприятиме упередженню цілеспрямованих намагань екстремістські налаштованих об'єднань та груп, а також злочинних угруповань щодо використання соціальної напруженості у різних регіонах України з багатоетнічними населенням. Необхідність створення такого спеціалізованого органу викликана потребою ефективної координації суб'єктів забезпечення національної безпеки щодо запобігання соціальним конфліктам, що набувають ознак екстремістської діяльності, та усунення впливу організованої злочинності на ці процеси.

Перелік літератури

1. Конституція України від 28.06.1996. – К. : Право, 1996. – 60 с.
2. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 350.
3. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу : [монографія] / В. В. Носік. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
4. Семчик В. І. Земельний кодекс України : науково-практичний коментар / В. І. Семчик. – 3-те вид., перероб. і доп. – К. : Видавничий Дім «Ін-Юре», 2007. – 896 с.
5. Шульга М. Самовільне зайняття земельної ділянки / М. Шульга // Юридичний вісник України. – № 32. – С. 15-24.
6. Дудоров О. В. Кримінально-правова характеристика самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва / О. В. Дудоров, М. І. Мельник // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 12. – С. 29-36.

Злобіна Е. О. Организационно-правовые проблемы преодоления кризиса земельных отношений в Автономной Республике Крым в аспекте проявления организованной преступности/ Е. О. Злобіна // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Серия: Юридические науки. – 2009. – Т. 22 (61), № 2. – С. 349-355.

Рассматривается организованная преступность как один из дестабилизирующих факторов обост-

рения земельных отношений в АР Крым. Дается развернутый анализ изменения системы организованной преступности, основных тенденций ее развития и появления новых системных признаков. Рассматривается влияние организованной преступности на разные сферы общественной жизни, в том числе и на земельные отношения.

Ключевые слова: земельные отношения, организованная преступность, преступные группировки.

Zlobina E. Organizational-legal problems of overcoming кризисна земельних relations in Autonomous republic Crimea in aspect of displays of the organised crime / E. Zlobina// Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series: Juridical sciences. – 2009. – Vol. 22 (61), № 2. – P. 349-355.

It deals with organized crime as one of destabilizing factors of intensifying of the landed relations is considered in the Crimea. The attention is drawn to change of the organized crime system, basic its progress and appearance of new system signs trends. It deals with influence of the organized crime on the different spheres of public life.

Keywords: landed relations, organized crime, criminal groupments.

Надійшла до редакції 17.09.2009 р.